

З М І С Т

Передмова9

Розділ перший

27 ТАКТИЧНИЙ ВІДТИНОК УПА “БАСТІОН” 13

I. Оперативні звіти 27 ТВ “Бастіон”

№ 1	1946, січня 15. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за час від 26.08.1944 – 23.03.1945 року.....	14
№ 2	1946, березня 10. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за час від 27.03.1945 – 25.04.1945 року.....	20
№ 3	1946, березня 10. – Доповнення до оперативного звіту командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за квітень 1945 року.....	26
№ 4	1947, січня 6. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за час від 01.05.1945 – 15.11.1945 року.....	28
№ 5	1946, січня 15. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за час від 15–30.11.1945 р.....	45
№ 6	1946, січня 15. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за час від 01.12.1945 – 31.12.1945 року.....	51
№ 7	1946, лютого 15. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за час від 01.01.1946 – 31.01.1946 року.....	55
№ 8	1946, березня 7. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за час від 01.02.1946 – 28.02.1946 року....	60
№ 9	1946, квітня 8. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Залізняка” [“Лемеша”] за березень 1946 року.....	65
№ 10	1946, травня 15. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Залізняка” [“Лемеша”] за квітень 1946.....	81
№ 11	Недатоване. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за травень 1946 року.....	93
№ 12	1946, липня 20. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за червень 1946 року.....	102
№ 13	1946, серпня 15. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за липень 1946 року.....	110
№ 14	1946, вересня 3. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за серпень 1946 року.....	120
№ 15	1947, січня 14. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за вересень 1946 року.....	126
№ 16	1947, січня 21. – Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за жовтень 1946 року.....	131

№ 17	1946, грудня 19.— Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за листопад 1946 року.....	135
№ 18	1947, січня 5.— Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за грудень 1946 року.....	140
№ 19	1947, лютого 7.— Оперативний звіт командира 27 Тактичного Відтинку УПА “Лемеша” за січень 1947 року.....	152

II. Хроніки відділів УПА 27 ТВ “Бастіон”

№ 20	1944–45, листопад–серпень.— Фрагмент хроніки відділу “Месники–II”, який охоплює час від 15 листопада 1944 до 31 серпня 1945 року.....	159
№ 21	1946, січень–березень.— Фрагменти хроніки відділу “Месники–III” командира “Шума”, які охоплюють час від 1 січня до 6 березня 1946 року.....	206
№ 22	1946, червень–липень.— Фрагмент хроніки відділу “Месники–IV” командира “Яра”, який охоплює час від 1 червня до 13 липня 1946 року.....	216

III. Звіти, накази, реєстри, аванси

№ 23	1947, січня 3.— Описи важливіших боїв відділів куреня “Месники”, підготовані курінним писарем “Ярим”.....	227
№ 24	1946, травня 14.— Оперативний звіт з акції на місто Сіняву рейдуючого підвідділу з відділу “Переяслави” під командуванням командира “Бриля”.....	235
№ 25	1947, березня 13.— Звіт булавного “Бея” з відділу “Месники-II” про зловлення в лісі групи 22 польських міліціонерів.....	236
№ 26	1946, травня 23.— Наказ Штабу Воєнної Округи “Сян” ч.2/46 від 23 травня 1946 р. про надання вищих ступенів воякам УПА з 27 Тактичного Відтинку “Бастіон”.....	238
№ 27	1946, листопада 21.— Виписка з наказу Штабу Групи Сян ч.5/46 від 21 листопада 1946 р. про надання вищих ступенів воякам УПА-Захід Групи “Сян”.....	267
№ 28	1947, січня 22.— Наказ Штабу Групи Сян ч.6/47 від 22 січня 1947 р., який складається з виписок з наказів Штабу УПА-Захід № 19 від 1.06.1946 р. і № 20 від 10.08.1946 р.....	268
№ 29	1946, жовтень 20.— Евіденційний листок старшин і підстаршин УПА куреня “Месники” під командуванням командира “Залізняка”.....	271
№ 30	1946, березнь 15.— Інформація куреня “Месники” про власні та ворожі втрати за 1945 рік.....	281
№ 31	1947, січня 19.— Інформація куреня “Месники” про власні та ворожі втрати за 1946 рік.....	283

Розділ другий

II ОКРУГА ОУН “БАТУРИН” 285

I. Документи з Округи “Батурин”

- № 32 1945, вересня 2. – Шафетка провідника II Округи “Сталя” до провідника Закерзонського Краю “Стяга” про настрої серед населення та стрілецьтва УПА у зв’язку з переселенною акцією..... 286
- № 33 1945, грудень. – Опис пропагандивно-розвідувального рейду по Закерзонні підвідділу з відділу “Переяслави” під командуванням командира “Бриля” 286
- № 34 1946, березня 7–15. – Повідомлення цивільної сітки про ситуацію в Ярославщині і Любачівщині за другий тиждень березня 1946 року.....288
- № 35 1946, квітень. – Детальна інформація цивільної сітки про ситуацію в Ярославщині, Любачівщині, Томашівщині і північній Перемищині за березень 1946 року294
- № 36 1946, квітня 27. – Інформація цивільної сітки про розташування ворожих сил в Ярославщині, Любачівщині, Томашівщині і північній Перемищині в квітні 1946 року309
- № 37 1946, червня 15. – Детальна інформація цивільної сітки про ситуацію в Ярославщині, Любачівщині, Томашівщині і північній Перемищині за травень 1946 року310
- № 38 1946, червня 20. – Узагальнюючий інформаційний звіт, підготований окружним організаційним провідником “Виром”, про ситуацію в Ярославщині, Любачівщині, Томашівщині і північній Перемищині в травні 1946 року..... 325
- № 39 1946, липня 20. – Детальна інформація цивільної сітки про ситуацію в Ярославщині, Любачівщині, Томашівщині і північній Перемищині за червень 1946 року.....330
- № 40 1946, липень. – Доповідь окружного організаційного провідника “Вира” на засіданні окружного проводу після смерті окружного провідника “Сурмача”, в якій з’ясовує загальну ситуацію на території округи..... 346
- № 41 1946, жовтня 20. – Детальна інформація цивільної сітки про ситуацію в Ярославщині, Любачівщині, Томашівщині і північній Перемищині за вересень 1946 року.....350
- № 42 1946, грудня 25. – Детальна інформація цивільної сітки про ситуацію в Ярославщині, Любачівщині, Томашівщині і північній Перемищині за жовтень 1946 року360
- № 43 1947, квітня 28. – Доповнення до документу № 42..... 375
- № 44 1947, січня 21. – Детальна інформація цивільної сітки про ситуацію в Ярославщині, Любачівщині, Томашівщині і північній Перемищині за листопад 1946 року 376

№ 45	1947, квітня 27. – Доповнення до документу № 44.....	388
№ 46	1947, лютий. – Узагальнююча інформація про ситуацію в ІІ Окрузі “Батурин” у жовтні 1946 року	391
№ 47	1947, березня 10. – Узагальнююча інформація про ситуацію на Закерзонні в січні 1947 року.....	396
№ 48	1947, січня 19. – Фрагмент записки провідника ІІІ району “Зелеса” про ситуацію в районі в першій половині січня 1947 року	400
№ 49	1947, травня 15. – Звіт військового референта V району ІІ Округи ОУН “Батурин” “Гамалії” за квітень 1947 року.....	401

Розділ третій

ДОДАТКИ 403

1)	Мирослав Іваник. УПА на Посянні (зарис проблематики)	404
2)	Мапи Закерзоння.....	449
3)	Організаційна схема УПА (сер. 1945 р.)	450
4)	Організаційна структура і командний склад УПА–Захід (осінь 1945 р.)	451
5)	Організаційна структура і командний склад ВО 6 (літо 1946 р.)	452
6)	Організаційна структура і командний склад 27 ТВ“Бастіон” (травень 1946 р.).....	453
7)	Розташування відділів куреня командира “Залізняка” (літо 1946 р.) ..	454
8)	Організаційна структура і персональний склад ІІ Округи “Батурин” (осінь 1946 р.)	455
9)	Поділ Округи “Батурин” на райони.....	456
10)	Розташування кушів та СКВ на території Округи “Батурин”	457
11)	Організаційна структура куша.....	458
12)	Організаційна структура і командний склад СБ Округи “Батурин” (літо 1946 р.)	459
13)	Хронологічний список бойових дій відділів УПА на території ТВ27	460
14)	Порівняльна таблиця військових звань і посад у різних арміях.....	475
15)	Реєстр виявлених членів збройного руху та цивільного підпілля з території 27-го Тактичного Відтинку УПА “Бастіон” та ІІ Округи “Батурин”	477
16)	Бібліографія.....	568
17)	Найчастіше вживані скорочення.....	572
18)	Резюме вступної статті англійською мовою	575
19)	Іменний покажчик.....	579
20)	Географічний покажчик	615

ПЕРЕДМОВА

Пропоновану читачам книжку видавничої серії “Архів Закерзоння” становить збірка матеріалів для вивчення історії збройного руху та цивільного підпілля на території Посяння в роках 1944–1947. Йдеться тут переважно про Любачівщину, Ярославщину, південну Томашівщину, південну Терногородщину, північну Перемищину, а до деякої міри також східні окраїни Лежайщини та Переворщини, тобто Засяння.

Ініціатором праць над цим виданням був тодішній головний редактор видавничої серії “Літопис УПА” Є. Штендера, і ця книжка мала появиться к черговий том літопису. Однак, після змін у редколегії, упорядники пропонованого читачам видання не дійшли з нею згоди щодо кшталту і характеру цього тому і змушені були видати його в “Архіві Закерзоння”.

Зібрані документи та матеріали поділено на три основні розділи. До першого розділу увійшли матеріали і документи, дотичні 27-го Тактичного Відтинку УПА “Бастіон”, другий розділ складають матеріали і документи підпільної цивільної адміністрації з території II Округу ОУН “Батурин”, натомість у третьому розділі поміщені матеріали, які становлять доповнення документів з двох перших розділів, як напр. мапи, організаційні схеми, перелік боїв. Тут також надруковано розвідку про збройний рух на Посянні, автором якої є М. Іваник. У цьому розділі поміщено також найповніший на сьогодні реєстр (понад 2000 осіб) вояків і підпільників, які діяли на території 2-ї Округи “Батурин” і ТВ “Бастіон”.

Розділ про 27-й ТВ “Бастіон” складається з трьох підрозділів: оперативних звітів, хронік відділів та підрозділу, в який увійшли інші документи 27-го ТВ, як напр. накази, реєстри, звіти, репортажі.

У підрозділі “Оперативні звіти” друкується 18 оперативних звітів про діяльність 27-го Тактичного Відтинку, які підготував командир ТВ “Леміш” (Іван Шпонтан), і які охоплюють час від 26 серпня 1944 року до 31 січня 1947 року. Підставою хронологічного порядку, у якому друкуються звіти, є описувані події, а не час написання звіту.

У підрозділі “Хроніки” друкуються три хроніки відділів УПА зі складу 27-го Тактичного Відтинку, до яких упорядникам цього тому пошастило дійти. Хроніки відділів “Месники-II” та “Месники-IV” друкуються повним текстом у вигляді, у якому вони збереглися в архівах, а текст хроніки відділу “Месники-III” скорочено в місцях, де описи табірних житт повторюються.

До підрозділу інших документів, які стосуються 27-го ТВ “Бастіон”, увійшли такі документи, як накази про надання вищих ступенів (звань) воякам Відтинку, інформація про власні і ворожі втрати в роках 1945 і 1946, репортажі про важливіші бої куреня “Месники”, звіти рейдуючого підвідділу “Переяслави–1” і чотового “Бея” з відділу 98 та евіденційний листок старшин і підстаршин куреня “Месники” з 20 жовтня 1946 року. Цей дуже важливий документ дає велику кількість інформації про особовий склад команди куреня, його структуру, соціальний склад, військовий вишкіл кадри тощо. Розшифровані упорядниками прізвища та назви місцевостей подано у квадратних дужках.

У розділ документів про цивільну сітку на території 2-ї Округи “Батурин” увійшло 18 документів. Мають вони різномірний характер і охоплюють час від вересня 1945 до квітня 1947 року. Є серед них узагальнюючі описи ситуації в Закерзонні як цілоти та в 2-й Окрузі й окремих її районах (як Ярославщина, Любачівщина, Томашівщина і Перемищина) – зокрема. Кілька документів є деталізованим, майже поденним, записом подій на території Округи. Документи зорганізовано за хронологією описуваних подій.

До цих документів додано також перехоплену советами штафетку провідника 2-ї округи “Сталя” (Дмитра Дзьоби) до провідника Закерзонського Краю “Стяга” (Ярослава Старуха). Документ є важливий для характеристики настроїв, які викликала серед населення та вояцтва УПА виселенча акція. Цей документ є одинокий, який придбано з українських, а не з польських архівів.

Усі документи збройного руху та цивільного підпілля (за винятком штафетки “Сталя”) передруковуються з мікрофільмів і ксерокопій, які зроблено з оригіналів, що зберігаються в архівах польського Міністерства внутрішніх справ (сьогоднішня назва: Центральний архів Міністерства внутрішніх справ і адміністрації Речі Посполитої Польської — ЦА МВСiА РП (польська назва: СА MSWiA RP)). Мікрофільми та ксерокопії є частиною великої колекції матеріалів про українське збройне підпілля, яка зберігається в Торонтонському університеті в Канаді під назвою P.J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. На всіх передрукованих тут документах є відручна дописка Мирослава Онишкевича “Znalezione u mnie. Mirosław Onyszkiewicz” (“Знайдено у мене. Мирослав Онишкевич”). Дописку в друкованих тут текстах пропущено.

Окремого пояснення вимагають найменування відділів і підвідділів та псевдоніми, якими користувалися командири, насамперед командир 6-ї Воєнної Округи Мирослав Онишкевич та Іван Шпонтак, який виконував кілька командних функцій.

У переважній більшості літератури існує деяка нез'ясованість щодо назв окремих відділів куреня та їхніх командирів. Історія окремих відділів і їхнього командного складу вивчається детальніше у статті М. Іваника, поміщеній у розділі “Додатки”; тут лише зазначимо, що курінь “Месники” створило 5 відділів (сотень), які прийнято називати або як “Месники-#” (у спрощеній формі “М-#”), або номерним кодуванням 97, 98, 97а, 98а та 97б. Популярна серед вояцтва і населення форма йменування відділів іменами їх командирів (напр., чота “Гонти” або сотня “Калиновича”) тут менш поручна, бо не передає тягlosti історії того відділу (у названому прикладі відділу “М-1”), який мав, звичайно, кількох командирів протягом часу свого існування.

Відносно псевдонімів М. Онишкевича та І. Шпонтака, то упорядники прийняли нормою вживати для М. Онишкевича псевдонім, яким він підписував документи 6-ї ВО, тобто “Олег” (популярно прийнятий для нього псевдонім “Орест” походить з часу його перебування на посту заступника командира 2-ї ВО), натомість для І. Шпонтака прийнято таке розрізнення: “Залізник” як командир куреня “Месники”, “Леміш” — к командир 27-го Тактичного Відтинку і “Дубровник” як начальник штабу 6-ї ВО.

* * *

Документи передруковуються за археографічними нормами. Мовні й стилістичні особливості оригіналу збережено з найбільшою точністю, введено лише правописні (за т. зв. харківським правописом) та інтерпункційні зміни в місцях, де ці зміни не порушують мериторичного або семантичного значення оригіналу. Явні помилки (напр. в датах), які легко виправити, зазначено знаком (*) та приміткою “так в оригіналі”. Непрочитані місця зазначено квадратними дужками [], а скорочення, введені упорядниками, — круглими (). Нечіткі фрагменти тексту, які розгадано, подаються також у квадратних дужках. У той же спосіб передано розшифрований текст деяких документів. Автори зважились на цей відхід від археографічних норм видавання документів з огляду на читабельність текстів. Відручні дописки, замітки і коректи на документах зазначено суперскриптом (напр. ^а *текст дописки на оригінальному документі*^а).

Псевдоніми вояків УПА і членів підпілля з території Посяння у документах не розшифровано. Основні дані про них можна знайти в списку, який друкується у розділі “Додатки”. Інші псевдоніми, наскільки можливо, розшифровуються.

Географічні назви подано за виданням: Володимир Кубійович, Етнічні групи південнозахідньої України (Галичини) на 1.1.1939. Видавництво Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1983.

Упорядники висловлюють вдячність д-рам І. Галагіді, Г. Мотиці та М. Зайончковському за можливість користуватися їхніми архівними знахідками, натомість М. Козакові, А. Ожеховському, Д. Куцаку, Б. Назаровичу, М. Назарові, Т. Палюшкові та Г. Притулі ми вдячні за вагомі доповнення наших пошуків у ділянці особового складу підпілля.

Мирослав Іваник
Михайло Бошно

Торонто, грудень 2004 року